

Obraćanje visokog predstavnika Paddy Ashdowna na konferenciji o Balkanu i euroatlantskim integracijama: poslije Dejtona: "Na raskrsnici: Put BiH od Dejtona do Brisela"

u organizaciji Instituta za mir SAD-a

Dame i gospodo,

Nije slučajnost da desetu godišnjicu Dejtona obilježava niz inicijativa za izmjene i dopune Ustava.

Ovo nije neka nova uzvišena ideja kako bi neke od nedavnih priča u medijima htjele da nas uvjere.

Posljednjih deset godina postepena prilagođavanja Ustava iz Dejtona su bila realnost u političkom životu u Bosni i Hercegovini. Implementacija mira, poslijeratna obnova i razvoj zemlje kao postojeane moderne demokracije – sve su to dinamični a ne statični procesi. Jedan od najvećih uspjeha Dejtonskog sporazuma jeste to da je omogućio ovu evoluciju unutar njega.

Međutim, započinjanjem pregovora o Sporazumu o stabilizaciji i pridruživanju sa Evropskom unijom, Bosna i Hercegovina ulazi u novu eru, eru u kojoj, kako sam to znao često reći, pokretačku snagu Dejtona zamjenjuje pokretačka snaga Brisela. To je i era u kojoj će BiH shvatiti da kako se više približava Briselu nema druge alternative nego da svakodnevno radi na reformama koje se tiču ustavnih pitanja. Da bi došla do kraja puta koji vodi ka Evropskoj uniji, BiH će morati uraditi više od samog bavljenja pitanjem promjene Ustava: bh. političari se moraju ujediniti da bi polučili cjelovite reforme.

Svi mi ovdje znamo da je Dejtonski/pariški mirovni sporazum urađen sa konkretnim ciljem: da zaustavi žestoki sukob iz 1990. koji je uzeo toliko mnogo života običnih građana Bosne i Hercegovine.

Sporazum je postigao ovaj cilj – i to je učinjeno sa zapanjujućim uspjehom koji je dokazao da mnogi komentatori u to vrijeme nisu bili u pravu.

Ali Dejton je također imao svoje slabosti i propuste koje su mogli koristiti oni koji su željeli da blokiraju reformu i spriječe BiH da izađe iz tame rata.

Jasno je da su mnogi od onih koji su pregovarali o Dejtonskom sporazumu imali namjeru da ignoriraju one dijelove u njemu koji im se nisu dopadali, glasno proklamirajući pri tome one dijelove za koje su smatrali da najbolje služe njihovom posebnim planovima.

Ovo je ometalo prve godine implementacije mira.

Da bi Dejtonski sporazum bio ostvariv, postalo je neophodno umanjiti sposobnost opstrukcionista da ga koriste za svoje vlastite ciljeve.

To je bio glavni razlog za uzastopne intervencije i promjene – uvođenje bonskih ovlasti krajem 1997. godine, te politički sporazum o provođenju Odluke Ustavnog suda o konstitutivnosti naroda početkom 2001. godine su dva primjera tih intervencija.

Djelomično kao rezultat ovih napora, ali više zbog sve veće osviještenosti lokalnog političkog rukovodstva koje je konačno shvatilo da je jedina sigurna budućnost građana BiH puna predanost procesu izgradnje države Bosne i Hercegovine, teret najvećeg opstrukcionizma je za nadati se iza nas.

BiH je prešla nevjerovatno dug put od potpisivanja Dejtonskog sporazuma.

Budući da su glavne reforme – kao što je reforma odbrane i restrukturiranje policije, te stvaranje modernog sistema oporezivanja, započete odnosno značajno implementirane u proteklm mjesecima, došlo je vrijeme da se razgovara o "normalizaciji" uloge međunarodne zajednice u BiH. Ovaj proces će neophodno biti praćen izgradnjom ustavnih struktura koje mogu garantirati održivost postignutog napretka. Time se odstranjuje potreba za velikim

intervencijama međunarodne zajednice.

Održiv put Bosne i Hercegovine

Pitanje je sada da li su *ad hoc* promjene dovoljne ili BiH treba temeljita ustavna reforma kako bi krenula dalje u briselsku eru.

Uvjeran sam da je Dejton bio značajan okvir za ovu fazu. Ali, ukoliko se ne promijeni, Dejton će biti glavna prepreka za narednu fazu.

Smatram da BiH treba ustavnu reformu kako bi ušla u briselsku eru ali da ta reforma mora biti organska, urađena na bazi koncenzusa, postepena i u potpunosti integrirana u detaljne uslove koji su postavljeni za pridruživanje EU. Drugim riječima, to će biti ustavni proces sličan onom kroz koji su u manjoj ili većoj mjeri prošle sve ostale zemlje članice Evropske unije, uključujući moju državu, u procesu pridruživanja.

To nije proces koji bi trebao prouzrokovati zabrinutost. On bi se trebao gledati kao sredstvo za dovođenje BiH što je brže moguće do odredišta do kojeg svi njeni građani žarko žele stići – potpuna integracija u Evropu.

Ne možemo odlagati. Moramo odmah početi. Jedna povoljnost koju BiH nije dobila jeste vrijeme.

OHR više neće biti u samom središtu bh. političkog života. Ostale međunarodne organizacije koje su imale ključne uloge su već smanjile svoje operacije. Građani BiH i njihovi predstavnici trebaju ustavnu mapu za budućnost – normalnu budućnost kao normalna evropska država.

Nedavni razgovori o ustavnim promjenama su pokazali da je mehanizam dijaloga čvrsto zaživio u bh. političkom okruženju. Ovo samo po sebi predstavlja veliki korak naprijed.

Kao što je mnogima u ovoj prostoriji i te kako dobro poznato, u Daytonu su pregovori često skretali ustranu ili su bili blokirani zbog fundamentalnog jaza u komunikaciji.

Taj jaz je sada zatvoren. Sada je norma održiva i konstruktivna razmjena ideja i prijedloga.

Po mom mišljenju, ključno pitanje je da li se ustavna debata može pretvoriti u opipljivu korist za građane.

Sjećam se kada je u toku rata jedan građanin s gorčinom primjetio, slušajući u jednoj razrušenoj stambenoj zgradi radijski izvještaj o posljednjim mirovnim pregovorima koji su se održavali daleko od ratom razorene BiH: «Njih treba natjerati da sjede u ledenoj prostoriji sve dok se ne dogovore – to će im pomoći da se koncentriraju».

Trebamo imati na umu tu ledeno prostoriju. Situacija u Bosni i Hercegovini se popravlja. Ekonomija raste; investicije rastu; otvara se više novih radnih mjesta; javne službe se unapređuju.

Međutim, ništa od ovoga se ne odvija dovoljno brzo.

Onima koji su zaduženi za pregovore u ustavnim promjenama ne može se dozvoliti da zaborave da se radi o zemlji koju odlikuju slabo grijane škole i neadekvatno opremljene bolnice, tramvaji i autobusi koji ne saobraćaju dovoljno često i koji su prenatrpani, i stambene zgrade u kojima se liftovi nikad ne popravljaju.

Ako se ne vidi da ustavne promjene dovode do boljitka običnog građanina, one neće imati mnogo vjerodostojnosti kod njih.

BiH je država koja treba da umnoži koristi za svoje građane, a ne beneficije za političare. Vidim da je jedan od rezultata razgovora prošlog vikenda bio da se udvostruči veličina parlamenta. A entitetski parlamenti ostaju isti. Kao rezultat toga, BiH samo dobija ono što joj niti treba niti može podnijeti – još više političara.

Od sada bismo se trebali rukovoditi jedino kriterijima integracije u EU i potrebom da dođemo do praktičnih koristi običnim građanima čiji život je osiromašen a šanse za prosperitet zagušene glomaznim, skupim i previše birokratiziranim sistemom vlasti koji je davno trebalo reformirati.

Međutim, ono što je važno nije rezultat ovih razgovora. Važno je da je proces razgovora o tome kako reformirati BiH i njenu vlast počeo.

U protekle tri i po godine mi smo već značajno odmakli putem ustavnih promjena i, shodno tome, integracije u Evropu.

- Vijeće ministara je prošireno sa šest na devet ministarstava, a pozicija predsjedavajućeg je ojačana tako što je se imenovanje vrši na četiri godine a ne na osam mjeseci;
- Proces pravosudne reforme je u značajnoj mjeri završen;
- Reforma odbrane je daleko odmakla;
- Koraci koji se moraju poduzeti da bi se u BiH uveo sistem policije ustrojene po evropskim standardima i pod demokratskom kontrolom su dogovoreni;
- Fiskalna reforma je dovela do poreskog sistema u kojem se prihodi mogu efikasnije prikupljati i usmjeravati u javne službe.

Svaka od ovih promjena uključivala je osnivanje ili proširivanje osnovnih institucija države sa laganom strukturom koja upravlja visoko decentraliziranom zemljom, a istovremeno osigurava povećanje efikasnosti i usluga.

Težište sada mora biti usmjereno na smanjenje cijene vlasti, optimiziranje rashoda eliminiranjem dupliciranja usluga na svim nivoima razuđenog administrativnog sistema i usklađivanje plata u državnoj službi sa mogućnostima ove države. To znači usmjeravanje sredstava direktno na građane. Ni jedna država ne može imati lojalnost građana ako troši 70 posto poreza na vlast a samo 30 posto na usluge samim ljudima.

Cilj naredne faze mora biti stvaranje države koja na prvo mjesto stavlja građane, a ne političare.

Ovo znači da institucije koje su osnovane treba da postanu u potpunosti funkcionalne.

Ja sam u Daytonu prošle sedmice naglasio, kao što sam često naglašavao i ranije, da su dani kada se o budućnosti Bosne i Hercegovine odlučivalo u nekoj zrakoplovnoj bazi na drugoj strani svijeta davno prošli.

I zaista jesu.

Ipak, primjereno je – i ispravno – što smo danas tu sa druge strane Atlantika i što razgovaramo o BiH.

To je zato što BiH svjedoči da se zemlja *može* ponovo izgraditi, da se izbjeglice *mogu* vratiti kući, da se topovi *mogu* pretvoriti u plugove.

Ovo je zemlja čiji oporavak je bitan i izvan njenih granica.

Međutim, od sada pa nadalje, motivaciona snaga toga oporavka mora dolaziti iznutra, od predstavnika ljudi, korištenjem dijaloga koji je sada uspostavljen.

Kada sam stupio na dužnost Visokog predstavnika prije tri i po godine, ja sam sebi zadao zadatak da Bosnu i Hercegovinu postavim nepovratno na put pune državnosti i integracije u Evropu.

Ponosam sam što danas mogu reći da je ovaj zadatak najvećim dijelom ispunjen.

Dalji pomaci na tom putu nisu više stvar međunarodne zajednice. To je sada stvar ljudi iz Bosne i Hercegovine.

Hvala